

Klaus Hemmerle

Jak se děje víra?

Cesty k jádru evangelia

Bratislava 2024
Vydavateľstvo Nové mesto

Anonymní samizdatový překlad přehlédl
a revidoval Jiří Kratochvíl podle originálu
zveřejněného na webu www.klaus-hemmerle.de

www.obchod.nm.sk

© Klaus Hemmerle, Glauben – wie geht das?
Wege zur Mitte des Evangeliums, 1978
© Bistum Aachen

Photo Klaus Hemmerle © Bistum Aachen
Cover illustration © Priesterhaus Paul VI. Ottmaring

© Vydavateľstvo Nové mesto, s. r. o.
Cablkova 10, 821 04 Bratislava
knihy@nm.sk

ISBN 978-80-89621-91-0

Věnováno všem, kteří v „Ano“
vysloveném Ukřižovanému,
jeho osamocení a opuštěnosti,
se chtějí odvážit nebo se už odvážili
proniknout do společenství a vzájemnosti!
Všem, kteří se nebojí přicházet
k Ukřižovanému, poznávat ho
i pod jménem opuštěného, izolovaného
a nepochopeného a chtějí tak prolomit zdi,
které nás křesťany vzájemně oddělují...

*„Proč už nepostavíme
mosty mezi břehy...?“*

Obsah

Úvodní slovo k českému vydání	11
Předmluva	13
1. Předběžná otázka: jak se děje víra?	17
1.1 Potíže s vírou	18
1.2 Nastoupení: zkušenost víry jako cesty ..	21
1.3 Víra jako různorodý průběh cesty	23
2. Základ Ježíšova poselství: příchod Božího království.....	29
2.1 Kde začít?	29
2.2 Souhrn Ježíšova poselství	31
2.3 Kontexty u Pavla a Jana.....	41
3. Výzva k následování.....	45
3.1 Boží království a následování	45
3.2 Objasnění na příkladech	50
4. Ježíšova „etika“	65
4.1 Smlouva – desatero – hlavní přikázání..	67
4.2 Horské kázání.....	70
4.3 Další rozvedení u Jana a Pavla.....	78
4.4 Celková struktura Ježíšovy etiky.....	81
4.5 Jak se děje láska?	82

5. Kříž.....	85
5.1 Událost – výzva – účinek	85
5.2 Kříž v evangelním dění	87
5.3 Cesty ke kříži	91
5.4 „Logika“ kříže	97
5.5 Žít kříž, jak se to děje?	104
6. Zmrtvýchvstalý pro otce – zmrtvýchvstalý pro nás.....	109
6.1 Dvojitý šok	109
6.2 Jednota velikonočního svědectví.....	111
6.3 Plnost velikonočního svědectví.....	113
6.4 Jak žijeme velikonoční vírou	126
7. Mezi Ježíšem, který jde s námi, a Ježíšem, který přijde	133
7.1 Pološero a světlo církevních dějin	133
7.2 Čas církve: čtyři koncepce nového zákona.....	134
7.3 Ježíše nalézat v církvi, v Ježíši nalézat církev.....	155
8. Duch svatý.....	161
8.1 Přístup: různé dimenze ducha	161
8.2 Pohnutky novozákonní řeči o duchu... ..	165
8.3 Co je a kdo je duch?	169
8.4 Porozumět duchu – v duchu porozumět Bohu.....	174
8.5 Žít z ducha – žít v Boží trojiční jednotě	177

9. Maria	181
9.1 Cesta Mariina – cesta víry	181
9.2 Maria v perspektivě písma	182
9.3 Maria v perspektivě církve	191
10. Svět	197
10.1 Obraz boží – obraz světa	197
10.2 Základ: starozákonní víra ve stvoření	199
10.3 Svět přenesený do božího království	204
10.4 Nový stav světa	213
10.5 Nový model světa	217
11. Poslední věci	221
11.1 Základ: „poslední věci“ Boha a člověka	222
11.2 Zpřístupnění eschatologie: tři základní zkušenosti	226
11.3 Mnoho posledních věcí a jediná poslední věc	239
12. Kontrolní otázka: jak se děje víra?	247
12.1 Metodologické zúčtování	248
12.2 Osobní zúčtování	250
12.3 Obsahové zúčtování	258

Knihy autora vydané v nakladatelství
Nové mesto Bratislava:

K jasličkám cez zadné dvere, 2024

*Línie života. Námety na meditácie
nad Jánovým evanjeliom, 2015*

Kniha autora vydaná v nakladatelství
Nové město Praha:

Myšlenky na každý den, 2000

Úvodní slovo k českému vydání

Habent sua fata libelli – knihy mají své osudy, říká starodávné rčení, jež platí i dnes. Český překlad této knihy, který se nám dostává do ruky nyní v tištěné podobě, spatřil poprvé světlo světa téměř před padesátí roky jako samizdat, tedy text vydaný po domácku v podobě strojopisu. Byl pravděpodobně určen pro nějaký neveřejný kroužek teologického vzdělávání, jakých existovala tehdy celá řada.

Od té doby se mnohé změnilo, v církvi i ve společnosti, ale otázka víry v Boha a jejího „uchopení“ je pro dnešního člověka stále aktuálnější. Autor, renomovaný teolog a biskup, nám představuje cestu víry jako událost přibližujícího se Božího království, která vede „oklikou“ přes Ježíšův kříž, skrze jeho zmrtvýchvstání, k autentickému setkání Boha s člověkem a mezi lidmi navzájem.

Je proto dobře, že kniha nezůstala ztracená či zavátá prachem. Ujišťuje nás, že vstup člověka do procesu, jímž se „děje víra“, poskytuje

pevnou půdu pod nohama i v nejistých a neklidných časech naší „tekuté modernity“.

Srdečně děkuji všem, kdo se na českém vydání podíleli, zejména Janu Ouškovi za přepsání samizdatového textu do elektronické podoby, Peteru Volkovi za pohled teologa a odbornou revizi textu a Martině Lechové za jazykovou korekturu revidovaného překladu.

Jiří Kratochvíl

Předmluva

Někdy žijeme v dojmu, že máme plné ruce perel. Máme různé výroky, dogmata, normy, instituce, formy. Všechno to patří k víře, ke křesťanskému bytí; my však nevíme, jak máme s jednotlivými perlami zacházet, aniž by nám některá nevyklouzla z prstů. A už vůbec nevíme, jaká je mezi nimi vnitřní souvislost. Chybí nám – dá se říci – nit, na kterou bychom je navlékli, aby se z nich stal náhrdelník. Chybí nám cesta, která by vedla všemi jednotlivými podobami víry a vytvořila by z nich přesvědčivý životní postoj věřícího člověka. Nestačí ve zlosti, z hněvu nebo z nepozornosti vzdát se nějaké perly, abychom měli vše pevněji v ruce: udržet všechny, sjednotit je a spojit v celek – na tom záleží.

Snad jsme udělali i opačnou zkušenost. Víra se nám jeví jako nesmírně dokonalý a jednotný systém. Všechno do sebe zapadá, všechno funguje, ale my sami k tomu nepatříme. Pozorujeme to v plachém obdivu, ale neumíme tím žít. Připadáme si jako v muzeu, kde jsou vystaveny vzácné stoly, židle, vázy, talíře a různé předměty, avšak my jsme odděle-

ni šňůrou a nápisem: „Prosím, nedotýkat se!“ A tak si nemůžeme na ty židle sednout ani se u stolu najíst. Ty krásné věci nám nemohou sloužit. Máme dojem, že víra je veliká a úctyhodná, ale věřit se nedá.

Tisíc perel bez navlékací šňůrky. Dokonalý systém, ale jako muzeum – nedá se v něm žít.

Nebo nás svírá ještě jiná úzkost: poctivě se snažíme věřit a budovat svůj život podle víry. Ale trčíme stále na jednom místě. Možná, že je nám ještě hůř: potápíme se, jako bychom neměli pevnou půdu pod nohama, jako bychom neměli žádné základy. Víra je nám pouhým postojem bez opory. Víme „jak“, a nevíme „co“. Na co se můžeme spolehnout? Kde je jasné označení cesty? Jistě nepotřebujeme žádnou vyšlapanou a vydlážděnou silnici, ale přece jen potřebujeme pěšinku, o které bychom věděli, že vede někam a že vede dál.

Těžko se věří, nevidíme-li vnitřní spojitosti, jakousi červenou nit. Těžko se věří, neumíme-li postavit víru do bezprostředního vztahu k životu a k našim zkušenostem, neumíme-li s tím, v co jsme uvěřili, zacházet a podle toho žít takoví, jací jsme. Těžko se věří, nevíme-li, kudy vede cesta dál.

Jeden z nejstarších názvů pro křesťanství, snad vůbec nejstarší, nám zanechaly Skutky apoštolů: *cesta* (srov. Sk 9,2; 19,9; 23; 22,4; 24,14. 22). Ježíš sám o sobě říká: „Já jsem cesta“ (Jan 14,6). Pavel hovoří o svém obrácení, o lásce

jako o cestě, která jej vyvedla ze všech nesnází (srov. 1 Kor 12,31). V Listě Židům se pak nazývá Ježíšův vykupitelský čin „cestou novou a živou, kterou nám otevřel“ (Žid 10,20). Není nám zde podáno klíčové slovo, které by nás mohlo vyvést z pouze objektivního nebo jen subjektivního chápání víry? Klíčové slovo, které by se nám mohlo stát programem, aby víra šla dál? Takové, abychom přes mnoho stromů opět viděli les a mezi mnoha obrazy a v mnoha zastaveních víry našli jedinou cestu; abychom křesťanství a církev nepovažovali za hotové a vzdálené věci, ale spatřovali v nich cestu, po které k nám přichází Bůh a my s ním teď po ní jdeme dál; abychom našli trasu a pevnou půdu pod nohama pro svou námahu a pro nový rozběh.

Ať jsme zůstali stát kdekoli, ať spočívají naše otázky a obtíže v osobní víře nebo v pověření víru zprostředkovávat, záleží na tom, abychom našli odpověď na otázku: Jak se děje víra?

Kniha, která leží před námi, nám nemůže zodpovědět otázku v celém rozsahu a závažnosti, v níž se před nás staví. Nabízí jen jakési jednotlivé poznámky k cestě. Snaží se chápat základní „objektivní“ údaje křesťanské víry jako turistické značky, jako značky *té cesty*, po které Bůh nejdříve přišel k nám a po které nyní my máme s vírou jít k němu a k sobě navzájem. Chce nás naučit propojení mezi Písmem, dogmatem a spiritualitou, mezi nevyhnutel-

ným požadavkem závazného svědectví víry a osobní snahou víru uskutečňovat. Možná že se uskuteční jakési mlčenlivé spojenectví, při kterém si čtenář i pisatel této knihy budou na cestě víry vzájemně pomáhat. Každý na svém místě pak bude moci svědčit i před ostatními, že víra je skutečně možná a je-li možná víra, dá se i žít!

Z takového spojenectví na cestě vznikla také tato kniha. V říjnu roku 1976 jsem měl s regionálními děkany Cášského biskupství a vedoucími spolupracovníky vikariátu exercicie na téma: „Jak se děje víra?“ To nejdůležitější při nich nepochybně nebyla slova, jimiž jsem poukazoval na společnou cestu, ale společenství, které tehdy vzniklo. Jsem vděčný P. Th.lic. Hansi-Günteru Schmallenbergovi, že uspořádal magnetofonový záznam mých myšlenek, které jsem s odstupem času znovu promyslel a propracoval a nyní je mohu předat ostatním ke společnému přemýšlení, víře a životu.

Cáchy
Slavnost seslání
Ducha Svatého 1978

† Klaus Hemmerle

I.

Předběžná otázka: jak se děje víra?

Měli bychom si častěji dopřát radost darovat dítěti hračku, pokud možno takovou, která není příliš složitá. Pak můžeme s ním prožít, jak vzniká svět. Cizí věc se bude zkoumat. Dítě ji bude trhat a tahat na všechny strany, aby vyzkoušelo její odolnost, změří na ní vlastní síly, bude ji všemi možnými i nemožnými způsoby spojovat s jinými předměty. Vznikne jednota dvou věcí – dítě i hračka se nebudou moci od sebe odtrhnout. Jednak vyjde najevo, kolik možností se skrývá v této věci, a jednak jaké možnosti jsou skryty v dítěti. Hračka dostane svou roli, protože si s ní dítě hraje, a hra rozhodne o tom, „čím“ hračka je. A dítě získá svou roli tím, že si s ní hraje. Hraním rozvíjí svou osobitost a charakter a, chceme-li, své bytí.

Jak se to děje? Zdánlivě nevinná otázka, která se týká funkce věci a průběhu hry. Ale v tomto „dění“ neprobíhají jen funkce a pravidla, ale probíhá život, „děje se“ člověk a „děje se“ svět. Když si máme zvyknout na nového spolupracovníka, na nové místo či na nový byt nebo i jen na nové auto, jsme napjati, jestli a jak to půjde. Záleží na tom přizpůsobit se chodu, který umožňuje rozvoj dané věci nebo druhého člověka a současně i můj. Přinejmenším

existuje snaha o kompromis; v podstatě se ale vždy hledá něco navíc: nějaký vzestup, nárůst života, smyslu a skutečnosti.

Přirozeně může někdy nastat tlak, že to musí jít. A to nejen když narážíme na překážky, na nedostatek souhry, ale často se jedná prostě jen o zvyšující se požadavky stále technizovanějšího a sofistikovanejšího světa. Jak často a v kolika různých směrech si každý z nás musí klást otázku: Jak to udělat? Jak mám zacházet s tímto přístrojem, na koho se mám obrátit na tomto úřadě, co mám udělat, abych si koupil správnou jízdenku a správně ji označil, jak mám vyplnit tento volební lístek, aby byl platný? Někdy máme dojem, že jsme pouhým kolečkem stroje běžícího na plné obrátky, který naprogramoval naši svobodu. Ta by se toho chtěla zbavit, chtěla by mít víc času na podstatné věci, ale místo toho běží sem a tam podle jeho programu a stává se jeho otrokem.

Nespoutané dobrodružství dítěte, které skrze hru poznává svůj svět, a břemeno naší předem naprogramované součinnosti s činností našich vlastních námi vytvořených systémů – obojí klade tutéž otázku: Jak se to děje?

1.1 POTÍŽE S VÍROU

Kde se na nás kladené nároky znásobují, kde býváme každou chvíli vystaveni tolika podnětům, které vyžadují naší reakci, aby šel život dál, tam je s poselstvím křesťanské víry a s požadavky na ni obzvláštní potíž. Pak se o víru příliš nezajímáme.

Vždyť už toho je tolik a všechno, co fungovat nemusí, necháváme raději stranou, v nejlepším případě to odsuneme na pozdější časy.

Jakkoli zní tato výpověď přijatelně, neodpovídá skutečnosti. Závažná svědectví ukazují, jak těžko se člověk obejde bez odpovědí na otázky po smyslu veškeré své činnosti a jak moc touží vyjít ven z pouhé honby za výkonem a spotřebou, za funkčností a pohodlím.

Ale přesně v tomto bodě tkví nová obtíž s vírou, obtíž, která může způsobit bezradnost v jednání. Příslib křesťanského poselství a nároky křesťanského života se zdají být příliš vysoké, než aby byly pro člověka dosažitelné a mohly jej bezprostředně oslovit tam, kde se ve svém všedním životě nachází. A navíc jsou takové přísliby a nároky představovány v podobě takových veličin, jako je dogma, norma, instituce, úrad. To vše se opět zdá příliš konkrétní a pozemské, zbytnělé a příliš spojené s tímto masivním světem, plným požadavků a institucí. Nová religiozita se dost často nachází na odvrácené straně institucionální podoby křesťanství i církve a na protější straně onoho upozaděného tajemství, o němž hovoří křesťanské poselství. Nově a naléhavě vyvstává otázka: Jak se děje víra?

První odpověď na tuto otázku jistě může znít: Víra není možná. K víře nelze dojít skrze lidskou dovednost, ani se k ní nedonutíme díky argumentům a cvičením – to je jednoznačná výpověď křesťanské víry o sobě samé. Víra, abychom se vyjádřili teologicky, je „vltitá ctnost“. Tím se chce říci, že ji člověk nedosáhne sám ze sebe, ale člověku ji může dát jen Bůh. Základem víry – opět podle „klasického“ teologického výroku – není to, co nám může být všti-

peno na základě hodnověrnosti pro člověka nebo uvěřitelnosti a nevyvratitelnosti věroučných výpovědí. Ale je to Bůh sám, kdo se nám zjevuje svou autoritou, sdílí a daruje nám obsah i sílu víry. Úplně stejně platí i to, že víra je svobodnou odpovědí člověka na volání Boží, cestou, na niž člověk sám vstupuje, aby po ní šel *svým* životem, se *svou* svobodou a *svým* myšlením. Víra nevniká do člověka z cizího zevnějšku, bez jeho souhlasu, aby jej – to znamená jeho svobodu – vnitřně spoutala. Bůh, který dává víru a ve víře i sama sebe, je pro věřícího člověka bližší než jeho nejvlastnější nitro. Realizovaná víra je proto cestou, na které člověk odhaluje, jak se děje lidství a jak se děje jeho svět. V tom tkví síla svědectví víry i navenek: kde se víra daří, kde se stává životním postojem člověka, tam se stává zjevným, že být věřícím znamená být člověkem více, nikoli méně. Bylo by ale příliš málo říci, že víra chce učinit člověka jen lidštějším, protože skrze víru nám Bůh chce dát účast na sobě samém. Ale právě proto, že víra člověka „zbožšťuje“, jej také zlidšťuje. Věřící člověk se stává více člověkem, lidštějším člověkem a člověkem více pozemským.

Ale otázka *Jak se děje víra?* zůstává. Je to otázka, která je pokládána víře, lépe řečeno tomu, kdo věří. Jedině ten má ve světle své víry podat svědectví a vydat počet z toho, jak lze věřit a jak se ve víře děje jeho lidství.

Klaus Hemmerle

Jak se děje víra

Cesty k jádru evagelia

Z neměckého originálu

Klaus Hemmerle:

Glauben – wie geht das?

Wege zur Mitte des Evangeliums

Bistum Aachen 1978

Anonymní samizdatový překlad

Revidoval Jiří Kratochvíl

Jazyková korektura Martina Lechová

Obálka Jozef Turlík s použitím akvarelové

kresby Klause Hemmerleho

Sazba Peter Blaho

Vydalo Vydavateľstvo Nové mesto, s. r. o.,

Cablkova 10, 821 04 Bratislava, v roku 2024

Jako svoji 190. publikaci

První vydání

182 stran

Z dodané sazby vytiskla tiskárna

Alfa print, s.r.o., Martin

www.obchod.nm.sk

knihy@nm.sk

ISBN 978-80-89621-91-0